

17. PRZYSZŁOŚĆ E-LEARNINGU W UCZELNIACH WYŻSZYCH REGIONU ŁÓDZKIEGO

Grzegorz Szymański

Streszczenie

Rynek światowego e-learningu, chcąc sprostać nowym wyzwaniom rozwija się bardzo dynamicznie. Coraz więcej firm interesuje się technikami i technologiami wspomagającymi i optymalizującymi proces szkolenia, coraz więcej ma już za sobą pierwsze próby wdrożenia mechanizmów nauczania zdalnego. Współcześnie najbardziej doświadczonym rynkiem e-learningowym jest rynek amerykański, gdzie należy szukać drogowskazów, inspiracji dla wykorzystywania technologii w szkoleniach elektronicznych stosowanych w Polsce.

1. Wprowadzenie

Nauka – uczenie się (learning) jest powszechnie rozumiane jako zdobywanie lub przyswajanie wiedzy, która jest najistotniejszym elementem procesu learningu. Przedrostek „e” przenosi tradycyjne uczenie się w inny, całkiem nowy wymiar, mianowicie w wymiar technologii teleinformacyjnych. Przedrostkowi „e” w słowie eLearning przypisywanych jest wiele znaczeń, przez co pojęcie zyskuje różne przesłania:

- „e” jako electronic (elektroniczny),
- „e” jako easy (łatwy, nieskomplikowany),
- „e” jako economical (ekonomiczny, opłacalny),
- „e” jako effective (efektywny),
- „e” jako engaging (zachęcający)¹.

¹ Kuciapski M., *Koncepcja i formy learningu*, materiały wykładowe, www.slideshare.net/mkuciapski/koncepcja-i-formy-elearningu-presentation (dostęp z dnia 21.10.2011 r.).

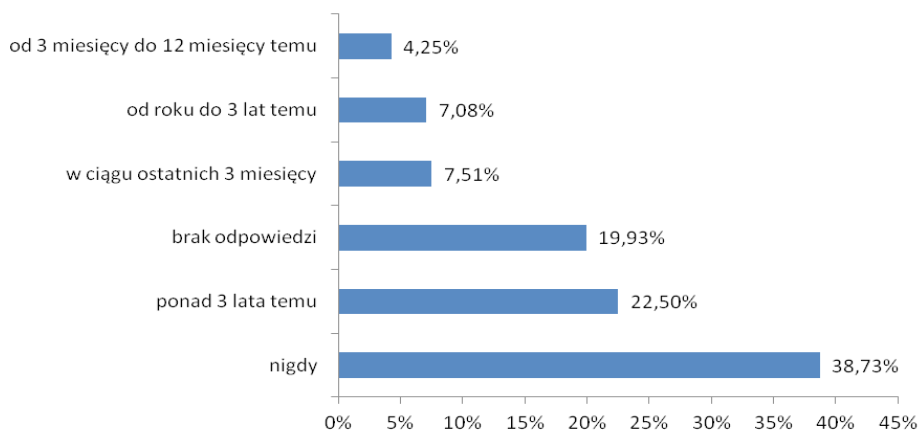
Pojęcie eLearningu oznacza proces nauczania, a także uczenia się przeprowadzany przy pomocy technologii i narzędzi elektronicznych (komputer, internet, Intranet, skrypty i inne materiały do ściągnięcia w formie plików, nagrań audio/wideo oraz materiałów dostarczanych na płytach DVD i innych nośnikach) wspieranych przez bazujące na tych narzędziach systemy. Terminu eLearningu nie powinno się ograniczyć do tej jednej definicji, czy płaszczyzny zastosowania. eLearning odnosi się do innych aspektów i zjawisk powiązanych z zarządzaniem procesami, strategiami oraz tematyki marketingowej. eLearning obejmuje swoim zasięgiem m.in. programy do nauki języków obcych dystrybuowanych na płytach DVD lub pendrivach, kursy sieciowe, wewnętrzne i zewnętrzne portale naukowe, portale dydaktyczne, kompleksowe i interaktywne multimedialne symulacje, czy oferty szkoleń dopasowane zawartością do indywidualnych potrzeb osób lub instytucji.

Autor niniejszej publikacji postanowił zweryfikować tezę, iż w regionie łódzkim mała popularność e-learningu wśród studentów wynika głównie z niewiedzy o istniejących rozwiązaniach i korzyściach.

2. Nowoczesne nauczanie w Polsce i na świecie

Nowoczesna edukacja nie wymaga już fizycznego kontaktu studentów z nauczycielem, zostały przełamane bariery geograficzne i czasowe, nauczanie nie wymaga punktualnego spotkania się w jednym miejscu na zajęciach laboratoryjnych czy wykładowych, może być realizowana w dowolnym miejscu zamieszkania i w wybranym przez studenta czasie. Medium internetu wprowadziło wiele wirtualnych światów gier i rzeczywistości, tak samo rzeczywisty świat edukacji próbuje być zastępowany przez edukację wirtualną².

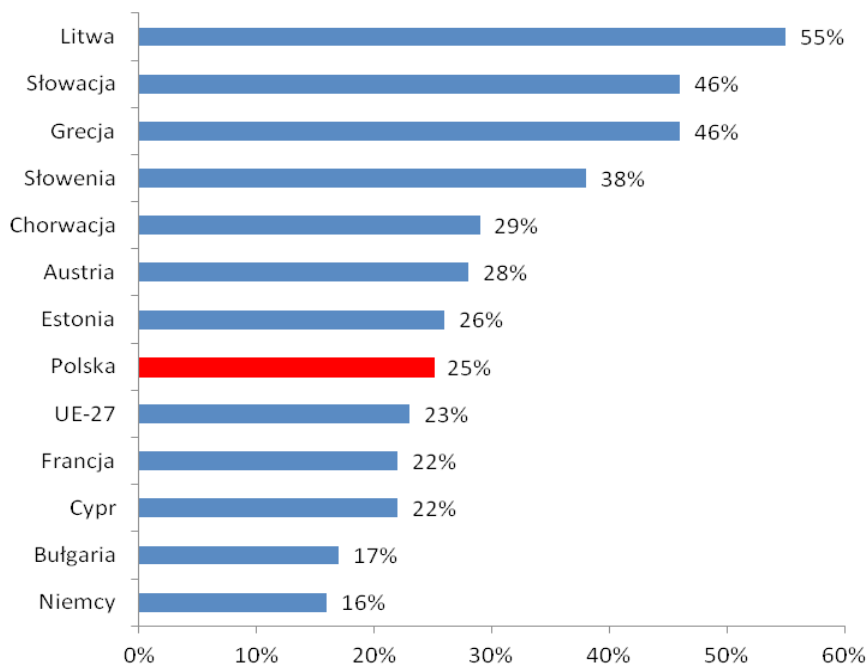
² Juszczyk S., *Rola Internetu w globalizowaniu i upowszechnianiu edukacji*, [w:] W. Furmanka, A. Piecucha (red.), *Dydaktyka informatyki. Problemy metodyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004, s. 126-135.

Wykres 1. Procentowy udział w szkoleniach komputerowych polskiego społeczeństwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: GUS, *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2006-2010*, www.stat.gov.pl/gus/5840_4293_PLK_HTML.htm, (dostęp z dnia 21.10.2011 r.).

E-learning nie jest zbyt popularny w polskim społeczeństwie, co potwierdzają wyniki przedstawione na wykresie 1. W ciągu ostatniego roku udział w szkoleniu komputerowym potwierdziło ok. 12% ankietowanych osób z przedziału wiekowego 16-74 lata, z czego najbardziej efektywni kursanci (szkolący się w ciągu ostatnich 3 miesięcy) stanowią zaledwie 7,5%. Prawie 39% respondentów nie brało nigdy udziału, mimo iż polskie społeczeństwo staje się coraz bardziej informatycznym, w 2010 roku ponad 56% gospodarstw domowych posiadało już szerokopasmowy dostęp do internetu, gdzie w 2008 roku liczba ta wynosiła 38%, a w 2006 tylko 21,6%.

Wykres 2. Korzystanie z internetu w przedsiębiorstwach niektórych krajów europejskich w 2009 r. w celu szkoleń i edukacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: GUS, *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2006-2010*, s. 33, www.stat.gov.pl/gus/5840_4293_PLK_HTML.htm, (dostęp z dnia 21.10.2011 r.).

Rynek zdalnego nauczania w Polsce różni się on znacznie od rynków Ameryki i Europy Zachodniej, przede wszystkim wielkością, popularnością i zaawansowaniem technologicznym. Mimo, iż obecnie Polacy częściej niż Francuzi czy Niemcy wykorzystują internet do edukacji (Wykres 2), to w 2003 roku Polska znalazła się na 33 z 60 krajów pod względem gotowości wdrożenia rozwiązań e-learningowych. Brak zaawansowanych rozwiązań technologicznych nie jest jedyną przeszkodą dynamicznego rozwoju rynku e-learningowego w Polsce. Obok zaplecza technologicznego i słabej infrastruktury sieci komputerowych brakuje również silnego rynku edukacji, determinacji we wdrażaniu nowych rozwiązań edukacyjnych oraz zaufania społecznego do pojawiających się innowacji w dziedzinie nauczania. Przeszkodą jest także koszt przygotowania kursu w trybie nauczania na odległość, o ile sama kwota realizacji jest dużo mniejsza w porównaniu do tradycyjnej metody, to koszty zaprojektowania dedykowanego szkolenia są nieporównywalnie większe.

Bowiem uwarunkowane są wyborem odpowiedniego modelu nauczania, system asynchroniczny lub synchroniczny. W modelu synchronicznym proces nauki odbywa się dla wszystkich słuchaczy jednocześnie, głównymi zaletami jest możliwość grupowej pracy w czasie rzeczywistym oraz udział w wirtualnej dyskusji. Natomiast wadą jest ograniczenie swobody wyboru czasu nauki, która to jest podstawową przyczyną wybierania tego rodzaju kształcenia w polskim społeczeństwie. Model asynchroniczny opiera się na stałym dostępie do materiałów edukacyjnych umieszczonych na stronach internetowych, serwerach FTP lub dowolnych materiałach multimedialnych dostępnych w formie elektronicznej, każda osoba może w dowolnej dla siebie chwili przystąpić do nauki³.

Pomimo opisanych barier rynek e-learningowy w Polsce rozwija się, o czym świadczyć może chociażby fakt, że wydatki na wirtualną edukację w przedsiębiorstwach wciąż rosną. Według Gazety Prawnej w 2007 roku firmy wydały na tę formę szkoleń około 170 mln zł⁴. We współczesnym systemie edukacji wykorzystującej elementy e-learningu, nauka na uczelniach wyższych odbywa się głównie w sposób tradycyjny na zajęciach w uczelni, zaś drogą elektroniczną studenci mogą pobrać treści ćwiczeń i wykładów do powtórzenia lub uzyskania dodatkowych informacji. Kontakt z wykładowcą jest przeważnie w formie tradycyjnych konsultacji, mimo iż większość nauczycieli akademickich udostępnia swoje adresy poczty e-mail, to niewielki procent sprawdza pocztę elektroniczną systematycznie. Dodatkowo kontakt poprzez e-mail daje szansę studentom nieśmiałym na zadawanie pytań, których nie odważyliby się sformułować osobiście. Forma wspomaganie nauczania tradycyjnego przez wykorzystanie internetu jest znakomicie dostosowana do nowoczesnych modeli edukacji w społeczeństwie informacyjnym, przede wszystkim do kształcenia ustawicznego. System mieszany (blended) powinien stać się trwałym segmentem szkolnictwa zwłaszcza wyższego, zarówno publicznego jak i prywatnego, wykorzystanie go podniosłoby poziom i jakość kształcenia. Należy jednak pamiętać o ważnych problemach wdrożenia takiej platformy, odpowiednim wykształceniu i przygotowaniu informatycznym wykładowców, a także czasochłonnym przygotowaniu materiałów i zadań⁵.

³ Szymański G., *E-learning w perspektywie polskiego społeczeństwa informacyjnego*, [w:] *Edukacja dla przyszłości*, tom IV, red. Nosowicz J. F., Piekłarz M., wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów w Białymstoku, Białystok 2007, s. 299-307.

⁴ *W 2008 roku firmy wydały 250 mln zł na e-learning*, „Gazeta Prawna” http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/18426,w_2008_roku_firmy_wydadza_250 mln_zl_na_e_learning.html (dostęp z dnia 18.01.2010 r.).

⁵ Szymański G., *E-learning ...*

3. Przyczyny małej dynamiki rozwoju e-learningu w Polsce

W internetowym badaniu ankietowym wzięło udział 302 studentów wyższych uczelni z regionu łódzkiego, z czego 56% stanowiły kobiety. Celem badania była analiza przyczyn małej dynamiki e-learningu w regionie. Mimo, iż w większości łódzkich uczelni wyższych, prowadzone są szkolenia, a nawet całe studia w formie nauczania na odległość, to jedynie 52% ankietowanych słyszało o takich możliwościach. Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi na platformie Polskiego Uniwersytetu Wirtualnego była największym akademickim projektem e-learningowym w Polsce, w 2010 roku Wydział Farmaceutyczny Uniwersytetu Medycznego w Łodzi uruchomił kierowane do farmaceutów i techników farmaceutycznych wirtualne kursy szkoleniowe. Zaś od kilku miesięcy w Politechnice Łódzkiej realizowany jest projekt o nazwie „Wirtualny Kampus PL” (WIKAMP). Celem WIKAMP jest zaprojektowanie i wdrożenie na uczelni elektronicznego systemu wraz z platformą programową, wspierającą zajęcia w systemie kształcenia na odległość. Natomiast Uniwersytet Łódzki uruchomił system e-Campus, którego głównym celem jest wspomaganie nauczania. Pozwala na projektowanie w medium internetu zestawu stron internetowych, do komunikacji i transferu informacji między wykładowcą, a grupą studencką. Prowadzony jest także nabór na e-learningowe studia podyplomowe „Studium Prawa Podatkowego”.

Kolejne pytanie dotyczyło chęci zmiany aktualnego toku tradycyjnych studiów na wirtualny moduł nauczania, jedynie 12% respondentów zdecydowałoby się na przejście do systemu e-learningu, 57% odpowiedziało się za pozostaniem na tradycyjnych studiach, a 31% nie miało zdania. Ponadto dużo większe zainteresowanie nauczaniem na odległość wykazują osoby uczęszczające na studia zaoczne niż dzienne. Trzecie pytanie dotyczyło czynników jakie wpływają na wybór konkretnej uczelni wyższej (wykres 3).

Wykres 3. Czynniki wpływające na wybór uczelni wyższej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań, N=302.

Zdecydowanie najważniejszym powodem wyboru uczelni w regionie łódzkim jest prowadzenie zajęć na kierunku wymarzonej przez przyszłego studenta. Liczy się także renomina na rynku pracy, zwłaszcza dla studentów II stopnia. 54% ankietowanych zwraca uwagę na swoją sytuację finansową, ma to bardzo duże znaczenie przy wyborze studiów dziennych oraz płatnych form studiowania zaocznego lub podyplomowego. Co drugi ankietowany bierze pod uwagę także pozycję w powszechnie publikowanych rankingach uczelni, która jest powiązana z renomą na rynku pracy oraz opinią znajomych. Ogólną niską opinię o poziomie kształcenia na większości prywatnych uczelni, można także zaobserwować na rynku pracy, coraz częściej firmy weryfikują posiadaną wiedzę kandydatów, nie zwracając uwagi na uzyskane certyfikaty i kwalifikacje wpisane w CV.

Natomiast co trzeci respondent zwraca uwagę, aby uczelnia znajdowała się w pobliżu miejsca zamieszkania. Zdecydowanie większe ma to znaczenie dla osób studiujących zaocznie, większość z nich posiada już własne rodziny oraz pracuje, gdzie czasochłonny wielogodzinny dojazd lub noclegi w akademikach nie są możliwe. Jedynie prawie 4% ankietowanych zaznaczyło prowadzenie nauczania na odległość jako ważny czynnik wyboru konkretnej uczelni.

Wykres 4. Czynniki wpływające na wybór formy studiowania za pomocą e-learningu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań, N=302.

Wykres 4 obrazuje wyniki odpowiedzi na pytanie „Jakie argumenty skłoniły Pana/Panią do podjęcia nauki na odległość?”. Co drugi ankietowany zdecydowałby się na e-learning w przypadku konieczności podwyższenia wykształcenia przy jednoczesnej pracy zawodowej. Niewiele mniej osób uważa dowolność miejsca i czasu za jeden z kluczowych argumentów przyczyniających się do studiów wirtualnych. 39% nie potrzebuje fizycznych kontaktów interpersonalnych w czasie nauczania, zarówno z wykładowcami jak i innymi studentami. Odpowiedź tą zaznaczali głównie obecni studenci studiów niestacjonarnych z wieku przeważnie starszym od 30 lat. Natomiast co trzeci respondent zauważa niższe koszty kształcenia na odległość, niż w przypadku płatnych studiów podyplomowych lub zaocznych.

Zdecydowanie największą przeszkodą wśród studentów do wyboru e-learningu jest obawa przed brakiem wewnętrznej samodyscypliny (89%), która niewątpliwie jest ważnym czynnikiem w skutecznym procesie uczenia się na odległość. Wśród pozostałych największych barier stających na drodze przy wyborze formy nauczania na odległość znajduje się brak możliwości kontaktu fizycznego i uczestnictwa na zajęciach (56%), tą odpowiedź w przeważającej większości zaznaczały osoby aktualnie studiujące na studiach dziennych stacjonarnych dla których studiowanie kojarzy się wyłącznie z tradycyjną formą nauki i uczestnictwa. Co druga osoba przyznała, że nie zna łódzkiej

uczelni prowadzącej studia w formie e-learningu, co częściowo potwierdza założoną na początku tezę. Natomiast co trzeci ankietowany uważa poziom kształcenia w nauczaniu na odległość za niski, co zapewne jest powiązane z wiarygodnością uzyskanego tytułu na rynku pracy. Jednak uzyskany dyplom jest identyczny jak w przypadku tradycyjnej formy, zaś poziom wykształcenia w niektórych przypadkach może być nawet większy, zwłaszcza w przypadku studiów humanistycznych, gdzie nie ma tak dużej potrzeby prowadzenia zajęć praktycznych i laboratoryjnych.

Wykres 5. Bariery przy wyborze formy studiowania za pomocą e-learningu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań, N=302

Co czwarty ankietowany uznał, iż ważnym czynnikiem jest brak odpowiedniego założonego kierunku studiów prowadzonych wirtualnie. Wśród mniej ważnych pozostałych barier jest chęć wyjazdu z miejsca zamieszkania i studiowania mieszkając samodzielnie w akademikach lub wynajmowanych mieszkaniach. Jedynie 9% ankietowanych uważa koszty studiów e-learningowych za wysokie i są to przeważnie osoby kształcące się na studiach dziennych I stopnia, nie ponoszące z tego tytułu kosztów. Ponadto warto zauważyć, iż jedynie 4% obecnych studentów nie posiada dostępu do internetu lub komputera, co zupełnie uniemożliwia podjęcie studiów na odległość.

Wykres 6. Cele korzystania z e-learningu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Szymański G., Raport z pierwszych w Polsce badań internautów na temat e-learningu przy współpracy z firmą badawczą Gemius, [w:] E-learning trends 2011, Raport Summer 2011, red. D. Sokołowski, Langloo.com S.A., Warszawa 2011, s. 6-12, <http://e-learningtrends.pl/Default.aspx?widok=37>, N=1000.

Uzupełniając wyniki o analizę z szerszych badań ogólnopolskich⁶, gdzie można znaleźć informacje, iż najczęściej wszelkiego rodzaju szkolenia e-learningowe są wykorzystywane do poszerzania wiedzy potrzebnej w szkole lub na uczelni, a także do nauki języków obcych. W szczegółowej analizie widać dużą dysproporcję w odpowiedziach w zależności od płci internauty, aż 53% kobiet zaznaczyło odpowiedź „uczę się zagadnień potrzebnych mi w szkole lub na uczelni”, gdzie ten cel wybrało jedynie 34% mężczyzn. Nieco mniejsza różnica została osiągnięta w przypadku nauki języków obcych, 40% kobiet i 29% mężczyzn. Mężczyźni natomiast dużo chętniej niż kobiety wykorzystują e-learning do obsługi urządzeń i pozyskiwania wiedzy o produktach i ofercie firmy. Najczęściej proces nauczania na odległość jest wykorzystywany w zaciszu domowym (75%), rzadziej w pracy (26%) i na uczelni (14%).

⁶ Szymański G., *Raport z pierwszych w Polsce badań internautów na temat e-learningu przy współpracy z firmą badawczą Gemius*, [w:] E-learning trends 2011, Raport Summer 2011, red. D. Sokołowski, Langloo.com S.A., Warszawa 2011, s. 6-12, <http://e-learningtrends.pl/Default.aspx?widok=37>

4. Podsumowanie

Analizując otrzymane wyniki z badania regionu łódzkiego oraz opierając się na wnioskach z ogólnopolskiego raportu e-learningu, można zauważyć, iż studenci studiów dziennych niechętnie zmieniliby tradycyjny tok nauczania. Natomiast chętnie sięgają po szkolenia e-learningowe, które uzupełniają aktualnie studiowaną dziedzinę nauki. Największym problemem według nich jest konieczność samodyscypliny potrzebnej do systematycznego uczenia się w wirtualnych studiach. Ponadto lubią kontakty interpersonalne z członkami grup studenckich oraz wykładowcami. Osoby studiujące na studiach zaocznych, mniej potrzebują fizycznego kontaktu lub bardziej jest dla nich ważniejsza praca zawodowa i rodzina, przez co są oni w stanie poświęcić czas i osobisty kontakt z uczelnią. Niemniej jednak co drugi ankietowany nie zna uczelni łódzkiej prowadzącej studia lub szkolenia w formie e-learningu, co świadczy o dość dużej niewiedzy w tym zakresie, spowodowanej po części brakiem lub nieskuteczną promocją tego rodzaju studiów w regionie łódzkim.

Biorąc pod uwagę wszystkie wyniki, nie można zdecydowanie potwierdzić tezy niniejszej publikacji, gdyż niewiedza jest jednym z czynników małej popularności e-learningu w regionie łódzkim. Lecz nie jest to jedyny – główny czynnik, na powolny rozwój wpływają także inne parametry, wśród których zdecydowanie największe znacznie ma potrzeba samodyscypliny przy korzystaniu z wirtualnych studiów oraz chęć fizycznych kontaktów interpersonalnych.

17. THE FUTURE OF ELEARNING IN UNIVERSITIES LODZ REGION

Abstract

Global eLearning market is growing very rapidly. ELearning is not very popular in the Polish society. Main barriers to development is the poor infrastructure of computer networks, lack of knowledge about existing training and the habits and stereotypes. Every second student would like to use eLearning.

Literatura

W 2008 roku firmy wydadzą 250 mln zł na e-learning, „Gazeta Prawna” http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/18426,w_2008_roku_firmy_wydadza_250 mln_zl_na_e_learning.html

Juszczak S., *Rola Internetu w globalizowaniu i upowszechnianiu edukacji*, [w:] W. Furmanka, A. Piecucha (red.), *Dydaktyka informatyki. Problemy metodyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004.

Kuciapski M., *Koncepcja i formy learningu*, materiały wykładowe, www.slideshare.net/mkuciapski/koncepcja-i-formy-elearningu-presentation.

Szymański G., *E-learning w perspektywie polskiego społeczeństwa informacyjnego*, [w:] *Edukacja dla przyszłości*, tom IV, red. Nosowicz J. F., Piekłarz M., Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów w Białymstoku, Białystok 2007.

Szymański G., *Raport z pierwszych w Polsce badań internautów na temat elearningu przy współpracy z firmą badawczą Gemius*, [w:] *E-learning trends 2011, Raport Summer 2011*, (red) D. Sokołowski, Langlool.com S.A., Warszawa 2011, <http://e-learningtrends.pl/Default.aspx?widok=37>